

SADRŽAJ

I

Mileta Prodanović / Ekfrazе	5
Lidija Merenik i Ivan Grubanov / 56. Bijenale u Veneciji	9
Vladimir Nikolić / Kraj sveta	13
Dušan Otašević / TATE Modern, The World Goes Pop	19
Zoran Todorović / Bioethics & Stuff	25
Miško Šuvaković / O obrazovanju i samoobrazovanju	31
Aleksandar Jestrović Jamesdin	39
Luka Knežević – Strika / live.belgraderaw	45
Dušica Dražić / Početak ne leži u tezi, već u dilemi	51
Srđan Veljović / Lep život kao eksces	59
Nenad Racković / Druženje je subverzivna aktivnost	65
Uroš Đurić / Život kao takav	73
Škart / Improvizacija i radna disciplina	85
Aleksandrija Ajduković	95
Goran Micevski / Slučajnosti ipak treba zaslužiti	99
Boba Mirjana Stojadinović / Umetnik kao publika	105
Radoš Antonijević / Neka vrsta radosti	111
Mladen Bizumić / Kodak projekat	119
Tina Gverović i Siniša Ilić	125
Dejan Sretenović / Ko to tamo peva	133

II

Između života i umetnosti. / Razgovor sa Ješom Denegrijem	143
--	-----

Kada smo 2013. godine pokrenuli Supervizuelnu, učinili smo to sa idejom da podstaknemo i omogućimo prostor otvoren za razmenu mišljenja i pogleda na savremenu umetnost, da damo doprinos dinamizaciji života umetnosti u našem okruženju, koji nam je nedostajo. Nakon pet godina svakodnevnog rada na razvijanju magazina, entuzijazam na kome je počivala naša posvećenost je posustao pod opterećenjem različitih životnih okolnosti, a Supervizuelna je postepeno prestala da pruža uvide u kretanja na domaćoj umetničkoj sceni. Kao omaž Supervizuelnoj priredili smo izbor razgovora sa različitim akterima iz polja savremene umetnosti, koji su prethodno objavljeni na sajtu magazina, uz poseban intervju sa istoričarem umetnosti, profesorom Ješom Denegrijem koji do sada nije publikovan.

Uz veliku zahvalnost svim saradnicama i saradnicima, sagovornicama i sagovornicima, umeticama i umeticima koji su doprineli da Supervizuelna bude relevantan medij savremene umetnosti.

LUKA KNEŽEVIĆ STRIKA

LIVE.BELGRADERAW

22.07.2015.
razgovor vodio Ivan Šuletić

Povod za razgovor sa Lukom Kneževićem – Strikom je izložba koju je fotokolektiv BelgradeRaw, od 11. do 26. juna priredio u umetničkom prostoru U10 u Beogradu, pod naslovom live.belgraderaw. Izložbu je činilo nekoliko uzastopnih „tačaka“, koje je povezivala narandžasta, plastična građevinska ograda. Namerno se služim terminom „tačka“, jer bi predstavljanje elemenata izložbe kao „radova“, u ovom slučaju, umanjilo njihov kapacitet da problematizuju poziciju vrste fotografije kojom se Belgrade Raw bavi, u izložbenom kontekstu.

I.Š. Pretpostavljam da kao jedan od osnivača BR imaš mandat da govoriš o ovom kolektivnom nastupu. Upravo to želim da bude i prvo pitanje. Koliko publika u vašim pojavljivanjima u fizičkom prostoru treba da traži pojedinačne autorske jezike, odnosno da li treba da se prepusti i sve posmatra kao grupni rad?

L.K.S. Belgrade raw, kada zajednički nastupa, postavlja se kao autor radova i postavke. Tako je kad izlažemo konvencionalno štampane fotografije – iako je svaku fotografiju neko snimio, autorstvo označavamo kao grupno. Ova izložba je korak dalje u tome, jer je konceptualno nastala kao rezultat razmene ideja većeg broja članova, a i sam sadržaj jednog dela izložbe podrazumeva kontinuirani svakodnevni fotografski rad članova.

I.Š. Da li se i koliko nešto promenilo u vašem radu, od kada se kolektiv BR (značajno) uvećao?

L.K.S. Širenje kolektiva je povećalo unutrašnje kompetencije kolektiva, donelo talas nove energije i neke nove poglede – imam osećaj da šire shvatamo fotografiju, ali i grad, a sa druge strane, otežalo je ležeran i direktan pristup komunikaciji, 10 ljudi je mnogo više od 5, naročito kad je osnova komunikacije više prijateljski odnos nego profesionalni. Ipak, čini mi se da u poslednje vreme uspevamo da održimo sastanke koji se tek nakon par sati pretvore u žurku.

I.Š. Izložba u U10 je, retko kod nas, dobro artikulirala odnos interneta i fizičkog prostora. Šta za BR predstavljaju nastupi u fizičkom prostoru?

L.K.S. Kad govorimo o izlagačkoj delatnosti Belgrade Raw, ona je velikim delom formirana interesovanjem stručne javnosti, pre svega iz okvira savremene vizuelne umetnosti za naš rad. Još 2011, kustos Miroslav Karić nas je pozvao da učestvujemo u velikoj izložbi u okviru festivala Documenta u Regensburgu, koji je te godine predstavljao savremenu vizuelnu umetnost iz Srbije. Od tada, često dobijamo pozive i prilike da izlažemo i svaki put stvaramo izložbenu postavku u odnosu na ponuđen prostor, materijalne uslove i naš trenutni pogled na Beograd, ali i na to šta je Belgrade Raw. Poziv da izlažemo u U10 je došao nakon uspešne saradnje s njima – prošlogodišnji Foto-sajam i izložbu učesnika serije radionica koje smo prethodno održali u gradovima Srbije. Povod za odmak od štampanih fotografija (iako je jedna od vrednosti za koje se zalažemo i postojanje fotografija kao objekata, u formi knjiga, printova itd.) bio je dvojak – s jedne strane nepostojanje budžeta izložbe (igrom srećnih okolnosti, naše dosadašnje izložbe su najčešće imale produkcijske budžete, što je vrlo nestandardno u domaćim uslovima), što je onemogućilo produkciju novih kvalitetnih printova, a s druge strane, velika promena u načinima i učestalosti upotrebe fotografija (i slika generalno, ali čini se da je fotografija preuzela primat kao “najčešća” slika) u svakodnevnoj komunikaciji. Ova promena se desila paralelno sa, i neraskidivo je povezana sa prebacivanjem velikog dela komunikacije na internet, kojem se pristupa sve lakše i na sve više mesta, do mere da je veliki broj ljudi zapravo uvek povezan.

Mobilni telefoni opremljeni kamerama su u ovome ključni, jer omogućavaju da se u tu komunikaciju fotografija uključi bez prekida normalnog toka. Ceo taj prostor od odabira kadra do tehničkih podešavanja, preko stvaranja medija koji fotografiju nosi do publike koja je posmatra, kompresovan je u jedan dodir ekrana (čak nema ni pritiska dugmeta, samo postoji zvuk koji doživljavam više kao neku vrstu omaža “foto-aparatu” nego kao auditivnu informaciju da je snimak zaista napravljen – svakako ga vidimo odmah).

Svesni toga da je potpuno promenjena stvarnost kreiranja fotografije, njenim većim približavanjem jeziku, kao instant komunikacionom alatu među govornicima koji dele isti jezik, rešili smo da zagrebemo površinu takve upotrebe fotografije, ali i snimka, u kontekstu lokalne sredine, tj. Beograda kao geografske odrednice. Rezultirajuća izložba je nastala sabiranjem i izborom iz brojnih ideja do kojih smo došli, razmišljajući baš o slici koja nastaje bez pretpostavke materijalnosti, tj. štampe kao načina prenošenja, a da je i mi možemo adekvatno prezentovati projekcijama.

Ideja narandžaste građevinske mreže, koja služi kao neka vrsta „okruženja” je tu kao simbol ograničavanja kretanja, nešto što sve više počinjemo da osveščujemo kada raz-

mišljamo o gradu i našem pravu na grad. S ovim kao polaznom tačkom, sama postavka je formirana timskim radom dela kolektiva koji ima puno iskustva u tome. Podsetiću da smo, pored izložbi u kojima nastupamo kao autori, 2012-e godine ogranižovali 11 izložbi u Galeriji Artget – kroz to iskustvo smo se suočili i sa poslovima selektora, kustosa, producenta, štampara, tehničara (naravno, u većini ovih poslova je postojala podrška KCB-a, ali nužno ograničena njihovim kapacitetima, te je za dostizanje određenog nivoa ovih izložbi bio neophodan angažman van našeg zvaničnog neplaćenog angažmana kao selektora/kustosa sezone).

I.Š. I kad smo kod toga, zašto oni, osim na facebook stranici grupe, nisu ispraćeni adekvatnim online materijalom?

L.K.S. Kako je naše delovanje volontersko (dosadašnje finansiranje je podrazumevalo uglavnom povećanje kapaciteta delovanja, ali ne i plaćanje našeg rada), odgovor na to pitanje je prost – ne postoji dovoljni kapacitet za temeljno bavljenje objavljivanjem – sam fotografski materijal, tj. „belgrade raw u užem smislu” je nešto što nikad ne zapostavljamo, ali ovo ostalo zavisi od vremena i volje članova. Deo razloga je i što planiramo redizajn sajta, koji podrazumeva uključivanje novih sadržaja i novi načini prezentacije postojećih, te češću i adekvatniju dokumentaciju naših aktivnosti. Ipak, treba imati na umu da postoji još uvek aktivan podsajt artget.belgraderaw.com na kome su predstavljene izložbe koje smo u toku pomenute sezone realizovali.

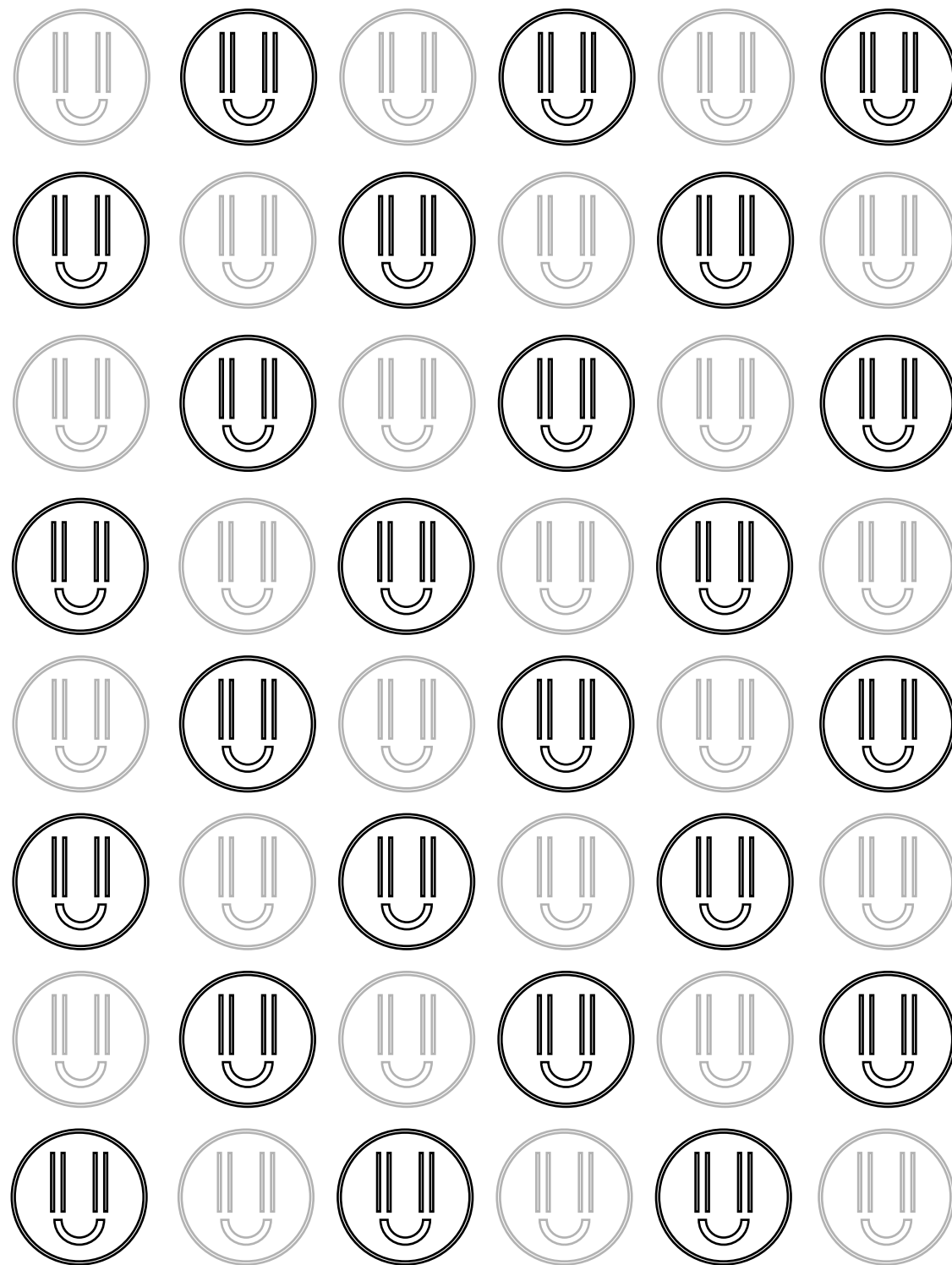
I.Š. U štampanom materijalu koji je pratio izložbu je objavljen tekst, koji je zanimljivo pozicioniran, pre svega kao kritika kustuske uloge. Imajući to u vidu, izložba, kao artikulirana aktivnost Belgrade Raw, dobija ton kritike institucije umetničke izložbe. Da li je to usmereno ka lokalnoj sceni, ili treba da se posmatra kao načelni stav Belgrade Raw?

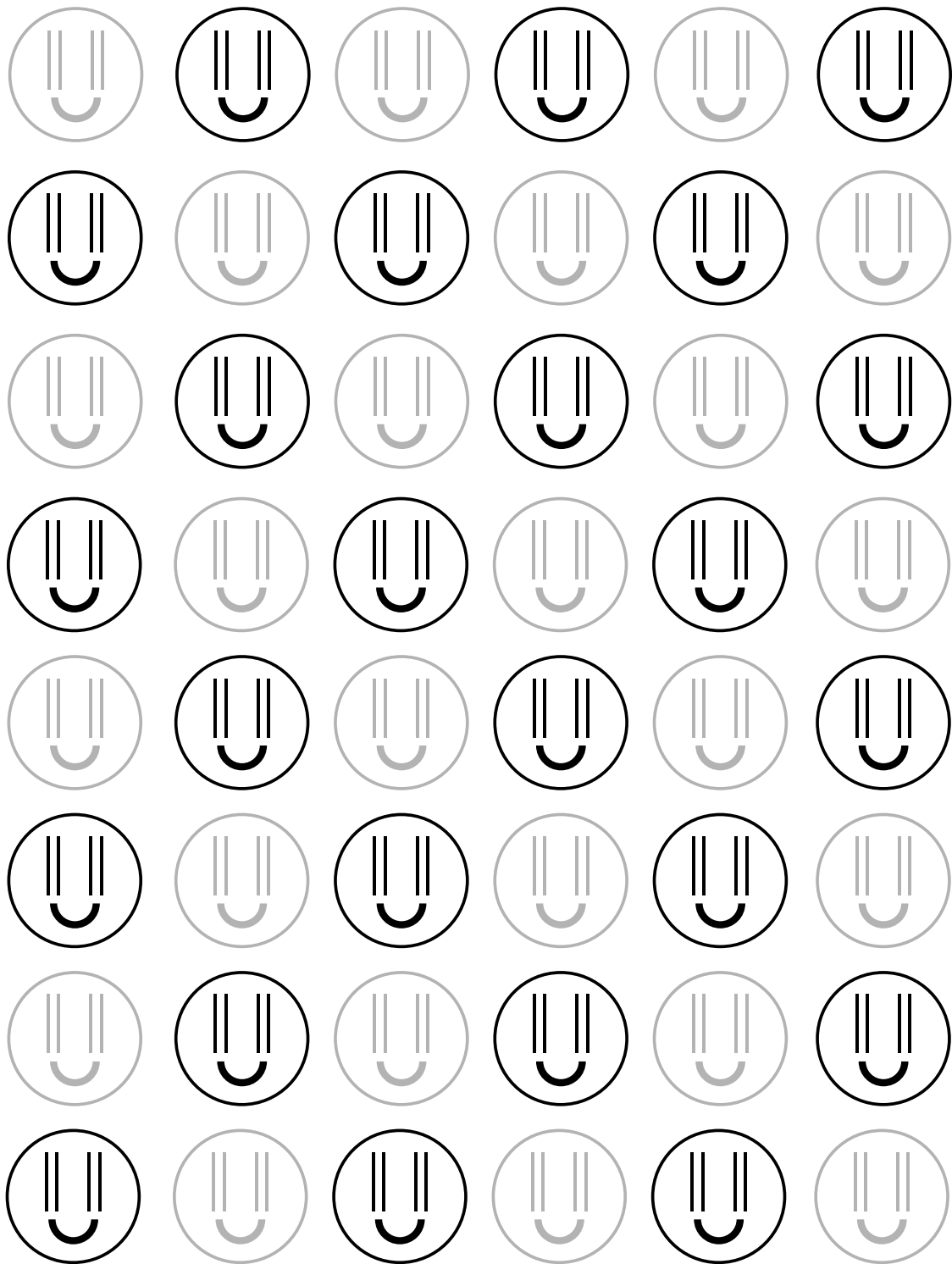
L.K.S. Ja pre to vidim kao osvrt na pitanje neophodnosti stručnog teorijskog teksta kao dela izložbe. On to, naravno, nije – neophodnog sadržaja neke izložbe nema, baš kao što fotografije nisu neophodni sadržaj fotografske izložbe. Ipak, čini se da tu vrstu slobode mali broj umetnika oseća. Često se dešava da vrlo visokoparni termini i suv jezik nalaze svoje mesto i na sasvim banalnim izložbama – čitao sam tekstove koji su potpuno nečitljivi i ne govore ništa, pa čak ni ne stoje u bilo kakvom, meni odgonetljivom odnosu sa prikazanim sadržajem. Kao da nastaju samo da bi popunili tu ulogu „mudrog” teksta o izložbi, te joj time podigli status.

Iskoristili smo automatski generator umetničkih statement-a, s naše strane inputirajući samo nekoliko termina (photography, urbanity, representation) i tako dobili tekst koji koristimo u katalogu.

Sam taj čin ne govori nužno o tome da tekstu nema mesta u umetnosti, ali jeste kritičan prema poziciji umetnost – tekst kod nas danas.

Čini mi se da bi često bilo komunikativnije da autor napiše neki lični stav o svom radu ili čak i nečem drugom, umesto stremljenja ka tekstu koji će delovati kao „artist statement”. Imam osećaj da bi se tako povećao i obim i kvalitet komunikacije o umetnosti.

SUPERVIZUELNA

Izdavač
UG SUPERVIZUELNA
www.supervizuelna.com

Za izdavača
Ana Bogdanović

Urednici
Žolt Kovač
Ivan Šuletić
Aleksandra Kovačević

Autori
Ana Bogdanović; Žolt Kovač;
Ivan Šuletić; Isidora M. Nikolić;
Aleksandra Kovačević; Svetlana Motua;
Saša Tkačenko

Recenzenti
dr Jasmina Čubrilo
dr Biljana Đurđević

Fotografije
Isidora M. Nikolić, Ivan Šuletić, Žolt Kovač, Vlada Popović,
Miodrag Krkobabić, Dubravka Đurić, Jelena Mijić,
Katarina Nimmervoll, Milena Đurić | Una Momirović,
Goran Micevski, Ivan Petrović, Christian Wind, Olivia
Hemingway, Saša Reljić

Dizajn
Isidora M. Nikolić

Korektura
Slavica Merenik

Štampa
Cicero, Beograd

Tiraž
300

© SUPERVIZUELNA

Republika Srbija
Ministarstvo kulture i informisanja

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

7.038.53/.55(497.11)"20"(082)
72/77(497.11)"20"(082)
7.071.1(497.11)"19/20"(047.53)

RAZGOVORI o umetnosti / uredili Žolt Kovač,
Ivan Šuletić. - Beograd : Supervizuelna, 2016
(Beograd : Cicero). - 180 str. : fotogr. ; 21 cm

Tiraž 300.

ISBN 978-86-919119-1-1

a) Уметници - Србија - 21в - Интервјуи b)
Уметност - Зборници
COBISS.SR-ID 228245772

